

DOCENDO

Nina af Enehjelm

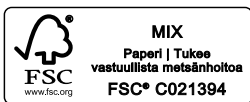
TAPANI KANSA

JA MINÄ

Nina af Enehjelm

TAPANI KANSA
JA MINÄ

DOCENDO

Ensimmäinen painos

© Nina af Enehjelm ja Docendo, 2026
Docendo on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä.
Lönnrotinkatu 18 A, 00120 Helsinki

Kansi: Jussi Jääskeläinen / Kobaia Design
Taitto ja kannen viimeistely: Jarkko Lemetyinen / Katse Design
Kuvat: Tapani Kansan ja Nina af Enehjelmän albumi, jos ei toisin mainita.

ISBN 978-952-850-923-3

Painettu EU:ssa.

Tuoteturvallisuusasioihin liittyvät tiedustelut: tuotevastuu@docendo.fi

SISÄLLYSLUETTELO

Lukijalle	9
Prologi	11

I

Aarne Tapani Kansa – Vuodet 1949–1979	13
Äidin pikkupoika	15
Teinipoika tuuraa Eino Gröniä	29
Souvaileva laulaja-basisti	43
Nyt tuli hitti!	59
19-vuotias ykköstähti	73
Keikkapyyntöjä ovista ja ikkunoista	85
Jukuripää sekä hyvässä että pahassa	97
Legendojen seurassa	107
Irrotettuja pultteja, kyynelkaasua ja väkivaltaa	117
Luontoa suojeleva maailmanrakastaja	135
Yllättäen isäksi	151
”Kuka siellä möykkää?”	159
Hittejä suoraan roskakorista	169
Suomalaisen viihdemaailman kuumin nimi	183
Ratin takana rokkivaari Hotanen	195
Kaikki halusivat hänet	209

II

Tapani ja minä – Vuodet 1980–2025.....	221
Yllätyssoitto Tapani Kansalta.....	223
Elämä murrosvaiheessa.....	241
Ristiriitoja, mustasukkaisuutta ja salaisia tapaamisia.....	261
Kansa kaahasi, Kekkonen eroaa	269
"Uskaltaako teidät jättää kahdestaan?"	281
Särjetyt kultalevyt.....	293
Hopeinen kuu Röylän yllä	311
Elämää ja kuolemaa	325
Ennätyspitkiä esityksiä.....	335
"Olen ollut toista vuotta shokissa, kuin unessa"	343
Sakkoja, säveliä ja suosiota	363
"Heijaan yleisöä lauluillani"	375
Väsämyksen varjostama kesä.....	385
"Minähän voin paremmin kuin koskaan!"	405
Paluu estradille	423
Kaksi Tapsaa	435
Pakolla tehty kiertue.....	447
Yhteistä elämää yhdessä ja erikseen.....	459
Lähteistä.....	477
Tapani Kansan diskografia	478
Henkilöhakemisto.....	481

LUKIJALLE

Maaliskuussa 1978 näin Tapani Kansan ensimmäisen kerran. Maaliskuussa 2025 näin hänet viimeisen kerran. Niiden välissä on 47 vuotta.

Suomi näki hänen elämästään yhden puolen. Toisen elin minä. Tämä kirja kertoo niistä molemmista.

Aloin kerätä kirjaan aineistoa vuonna 2006. Haastattelin Tapania sekä ihmisiä, jotka olivat kulkeneet hänen rinnallaan eri aikoina. He olivat muusikoita, työtovereita, ystäviä, sukulaisia ja tuttavita. Pari vuotta myöhemmin kirjoitin ensimmäisen version, jonka Tapanikin luki innokkaasti ja täydensi sitä omilla lisäyksillään. Sitten käsikirjoitus jäi vuosiksi syrjään. Palasimme siihen myöhemmin ja työstin uuden version.

Pari vuotta ennen kuolemaansa Tapani tarttui käsikirjoitukseen pitkän tauon jälkeen, luki sen ja hymähti:

— Kukaan ei ainakaan voi väittää, että tässä olisi kaunisteltu asioita!

Sitten hän vielä lisäsi tekstiin omia kommenttejaan ja muistojaan.

Tapanin äkillistä kuolemaa seuraavana syksynä aloin lukea käsikirjoitusta uudelleen. Olin surusta uupunut ja ajattelin, etten jaksaisi viimeistellä sitä itse. Mutta lukeminen antoi minulle voimaa ja lohtua. Se herätti muistoja, jotka kannattelivat surun läpi. Tapanin omat

sanat, hänen lisäyksensä ja kirjeensä pitivät hänet yhä lähelläni. Niin sain kirjan valmiiksi.

Teos jakautuu kahteen osaan.

Osa I kertoo Tapanin lapsuudesta, hänen perheestään, ja hänen taiteilijatiestään aina vuoteen 1980 saakka, jolloin elämämme kohtasivat. Siinä kulkee Tapanin oma ääni hänen omien kertomustensa ja minulle antamiensa haastattelujen kautta. Sen rinnalla kulkevat hänen läheistensä ja työtoveriensa muistot, sekä lehdistön kirjoittelu, joka liittää hänen elämänsä siihen aikaan, jossa silloin elettiin.

Osa II kertoo meistä kahdesta sekä Tapanin viimeisistä 45 vuodesta, jolloin hänen uransa saavutti yhä uutta menestystä ja taiteellisia huippuja. Sen kerron sellaisena kuin itse sen koin.

Espoossa 1. elokuuta 2026

Nina af Enehjelm

PROLOGI

Puhelin soi taukoamatta.

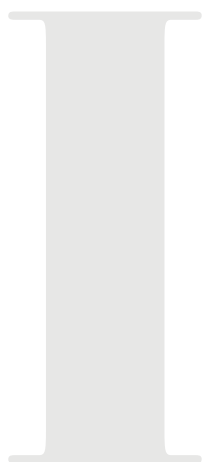
Kuljin edestakaisin asunnossa.

Kaikki oli ennallaan, kuin Tapani olisi yhä ollut kotona.

Mutta Tapani ei enää koskaan istuisi keittiönpöydän ääressä selaa-
massa sanomalehtiä. Hän ei istuisi terassilla polttamassa sikaria, lin-
nunlaulu taustalla.

Lakanat olivat siinä asennossa, johon hän oli ne jättänyt vain tun-
teja aiemmin. Tyynyssä erottuivat yhä hänen päänsä painamat jäljet.

Olin sumussa.

AARNE
TAPANI
KANSA

VUODET
1949–1979

*Neljän kuukauden ikäinen
Tapani-vauva Ahti-isän ja Aili-
äidin sylissä kotipihan keinussa
heinäkuussa 1949.*

ÄIDIN PIKKUPOIKA

1949–1959. *Tapani Kansa syntyy
Kotkassa Aili ja Ahti Kansan
perheeseen. Muutama sana Tapanin
esipolvista, kiusaamisesta ja kotona
vallinneesta kireästä ilmapiiristä.*

Rauniina, aurinkoisena kevätpäivänä 9. maaliskuuta 1949, tarkalleen kymmenen yli neljä iltapäivällä, poikavauva parkaisi ensimmäisen kerran Kotkan kaupunginsairaalassa leikkaus-
huoneen kirkkaiden lamppujen alla. Lapsi syntyi keisarileikkauksella. Äidin lapsivedet olivat menneet jo puolitoista vuorokautta aiemmin, kohtu oli kuivunut ja sikiö kääntynyt perätilaan. Pää oli kääntynyt taakse niin, että niska oli ankarassa puristuksessa. Lisäksi napanuora oli kiertynyt hänen kaulansa ympärille, ja hapenpuute oli tummentanut kasvot lähes mustiksi.

Lapsi oli kuitenkin terve ja virkosi pian. Hän sai nimekseen Aarne Tapani Kansa.

Tapanin äiti Aili, omaa sukuaan Halonen (1921–2000), oli syntynyt Haminassa kaksitoistalapsisen perheen kuopukseksi. Hänen äitinsä Anna, omaa sukuaan Kosloff (1880–1941) oli syntyjään puoliksi venäläinen ja avioitunut Pieksämäeltä Haminaan muuttaneen Juho Halosen (1877–1923) kanssa. Kivityöurakoitsijana toiminut Juho otettiin sisällissodan aikana pakolla punakaartiin muonamieheksi ja hänen tehtävänään oli johtaa karjanottoa talollisilta.

Sodan päätyttyä hän joutui vankileirille eikä koskaan toipunut siellä saamastaan vatsasairaudesta. Hän kuoli 44-vuotiaana, ja Anna jäi yksin suuren lapsijoukkonsa kanssa. Onneksi vanhin poika Helle oli jo aikuinen ja pystyi ansiotöillään auttamaan perhettä.

Aili Halonen oli vilkas ja välitön luonne, joka jo pienestä pitäen rakasti tanssia ja laulamista. 1920-luvun Hamina tarjosi hänen lapsuudelleen virikkeellisen ja eläväisen ympäristön, jossa asui runsaasti venäläisiä kauppias- ja aatelissukuja.

Sodan aikana Aili toimi pikkulottana varuskunnan keittiössä. Rauhan tultua hän sai paikan Haminan pormestarin Seppo Joukahaisen ja tämän hammaslääkäripuolison koti- ja vastaanottoapulaisena. Joukahaiset kiinnittivät huomiota hänen kauniiseen lauluääneensä ja kannustivat esiintymään. Ailista tuli nopeasti suosittu esiintyjä haminalaisissa juhlatilaisuuksissa.

Joukahaisilta Aili siirtyi töihin Haminan varuskunnan keittiöön. Siellä hän näki ensimmäisen kerran alokkaaksi astuneen 20-vuotiaan Ahti Kansan (1927–2021).

Kuusi vuotta vanhempi Aili kiinnitti heti huomionsa ujohekseen, mutta hauskanäköiseen, tummaan ja teräväpiirteiseen nuorukaiseen, jonka katse oli läpitunkeva. Loppiaisena järjestettyjen tanssien jälkeen sama nuorukainen pyysi häntä saatolle, kun heidän matkansa kulki samaan suuntaan.

Muut tytöt innostuivat Ailin puolesta: noin kivannäköinen poika, eikä se mitään haittaa, vaikka hän on nuorempi!

Päivittäiset tapaamiset alkoivat, kun Ahti pyysi Ailia elokuviin.

– Olit niin kaunis sinisessä leningissäsi, ja kaulallasi oli hopeinen ketju, jossa riippui sydän, Ahti tunnusti myöhemmin.

Nuoripari viihtyi yhdessä ja vietti paljon aikaa Ailin asunnolla.

– Laitoimme uuniin tulen, minä lauloin ja isä kertoi satuja. Ette, lapset, usko, mutta se oli ihanaa, Aili kuvaili tuota aikaa jälkipolvilleen.

Kovin usein Aili ja Ahti eivät silti päässeet tapaamaan, sillä Ahti oli yhä armeijassa, ja lomillaan hän kävi auttamassa seppänä työskentelevää isäänsä tämän pajalla Tavastilan kylässä Kymin kunnan puolella.

Talvi vaihtui kevääseen. Luonto vihertyi, aistit herkistyivät, nuorten mielissä kyti kaipuu ja romantiikka.

– Juhannuksena se tapahtui ja tulin raskaaksi. En lankkuaidan takana vaan ihanassa luonnossa. Aavistin sillä kertaa, että jotakin tapahtuu, se oli niin ainutkertaista. Mitä nuori ihminen luonnolle voi, Aili kertoi lapsilleen mutkattomaan tyyliinsä.

Lääkärin todettua Ailin tilan tuleva äiti ilahtui raskaudestaan, mutta tunsi samalla myös häpeää. Hän oli jo aikuinen nainen ja tuon ajan käsitysten mukaan vanhanpiian iässä. Tulevan lapsen isä puolestaan oli vasta 20-vuotias siirtolaispoika ja siihen aikaan vielä alaikäinen. Aili sanoi Ahdille, ettei tämän tarvinnut mennä hänen kanssaan naimisiin. Nuoren miehen olisi hänen mielestään vielä nautittava vapaudesta. Kyllä hän pärjäisi.

– Ei tule kuuloonkaan, Ahti vastasi.

Aili ei kehdannut paljastaa tilaansa työantajalleen vaan irtisanoutui. Samalla hän menetti toimeentulonsa. Ahti oli yhä armeijassa, joten Aili muutti veljensä Hellen perheen luo Haminaan.

Pari kuukautta ennen laskettua aikaa Aili Halonen ja Ahti Kansa vihittiin Haminan pappilassa. Tilaisuus oli koruton, ja paikalla oli vain kaksi todistajaa. Aili ei halunnut käyttää vähäisiä varoja vihkisormuksen ostoon, joten hänet vihittiin Kerttu-sisarelta lainatulla sormuksella.

Ailista tuntui nololta asua Hellen perheen luona nyt, kun hän itsekin oli jo naimisissa. Hän kaipasi omaa kotia, ja sellainen löytyikin pian Haminan Pitäjänsaarelta. Se oli leskirouva Winterin pihasauunan pukuhuone, joka oli asutuslautakunnan päätöksellä määrätty asuinkäyttöön. Sodan jälkeisen ankaran asuntopulan vuoksi kaikki mahdolliset tilat oli velvoitettu muuttamaan asunnoiksi. Vaikka tilaa oli vain yhdeksän neliötä, asunto sijaitsi kauniilla paikalla aivan Suomenlahden rannalla.

Aili ompeli ja kutoi vaatteita pienokaiselleen, kunnes koitti maaliskuu ja laskettu aika. Ahti Kansa tuli käymään Helsingistä aikomuksenaan kunnostaa vaimonsa pieni asunto vauvaa varten. Hän saapui illalla, ja jo samana yönä Aililta menivät lapsivedet. Monen mutkan jälkeen he viimein pääsivät Kotkan kaupunginsairaalaan, jossa Tapani syntyi hätäsektiolla.

Heleällä äänellään Aili lauleli onnellisena pienokaiselleen, keinutti tätä sylissään ja toivoi, että Ahti olisi ollut jakamassa tuon hetken. Kevät taittui kesäksi, ja juhannuksen jälkeen Ahti sai töitä Haminasta ja muutti asumaan Ailin luokse.

– Kyllä se aika, kun me asuimme Haminassa pikkuperheenä, oli liitomme parasta aikaa. En ollut koskaan tuntenut yhtä suurta onnen-tunnetta. Oli meillä niin ihanaa. Ei ollut rahaa, mutta oli rakkautta, Aili sanoi.

Pitäjänsaaren pikkukodissa oli omat puutteensa, kuten lähes olemattomat pyykinpesumahdollisuudet. Siksi Ahti ehdotti, että perhe muuttaisi hänen vanhempiansa juuri valmistuneeseen omakotitaloon Tavastilaan.

Ahdin isä Aarne Kansa (1898–1991) oli käynyt Kuokkalassa venäläistä koulua ja oppinut sujuvan venäjän kielen. Vielä vanhemmallakin iällä hän luki Dostojevskia kammarinsa nojatuolissa alkukielellä.

Avioiduttuaan vuonna 1925 Koiviston Saarenpäässä vuosisadan alussa syntyneen Impi Virkin (1902–1983) kanssa Aarne Kansa jatkoi isiensä perinnettä seppänä ja perusti pajan Koiviston kauppalan

*Koulu on päättynyt ja kesäloma alkaa!
Timakankaalla Aili-äidin valvovan silmän alla
Tapani, Juha, Kalle ja Seppo.*

Makslahden kylään. Pariskunta sai kolme lasta, joista keskimmainen oli Tapanin isä Ahti.

Hävityn sodan jälkeen Aarne ja Impi joutuivat lapsineen, satojen-tuhansien kohtalotovereidensa tavoin, jättämään kotinsa ja siirtymään Karjalasta tynkä-Suomeen.

Lounais-Suomessa ja Helsingissä vietettyjen kiertolaisvuosien jälkeen Aarne ja Impi Kansa saivat uuden kotipaikan Kymin kunnasta, Tavastilan kartanon maista lohkaistulta, luonnonkauniilta kuuden hehtaarin siirtolaispalstalta. Tällaisia palstoja nousi Rantahakaan tien varteen viereen lähes kahden kilometrin matkalle.

Uudisrakennus pystytettiin omin voimin. Vaaleanvihreäksi maalatussa kaksikerroksisessa talossa oli kuisti kauniine pieniruutuisine ikkunoineen. Alakerrassa sijaitsivat iso keittiö, olohuone ja kaksi makuuhuonetta.

Yläkerran pienestä hellahuoneesta tuli keväällä 1950 Ahdin, Ailin ja Tapanin uusi koti.

Tapani muistaa jo varhaislapsuudestaan yksittäisiä hetkiä, aina kahden ikävuoden tienoilta asti. Ensimmäiset selkeät muistikuvat liittyvät Ensio-setään, joka työskenteli rahtilaivan lämmittäjänä. Setä toi tullessaan karamelleja ja muita pieniä tuliaisia.

Ensio kuoli vain 24-vuotiaana konehuoneessa sattuneessa onnettomuudessa marraskuussa 1951. Isoisä Aarnen tehtäväksi jäi käydä tunnistamassa poikansa. Menetys kosketti koko perhettä, mutta erityisen syvästi se jäi Impin elämään.

Ensio oli ottanut viimeisen pestinsä edellisenä juhannuksena, pihasaunan rakennustyön jälkeen. Tapani muistaa lähtöpäivän kirkkauten ja myös ne hetket, kun setä palasi meriltä kotiin, hyväntuulisena ja nousuhumalassa. Ensio nappasi pojan käsivarsilleen ja heitti tätä ilmaan, kerta toisensa jälkeen, aina vähän korkeammalle.

Tähti ja meripoika nousi yhdeksi ensimmäisistä lauluista, joita Tapani tapaili. Impi lauloi sitä surunsa keskellä ja opetti sen myös pojanpojalleen. Kantaessaan tätä vilttiin käärittynä pihasaunasta hän osoitti kirkasta tähteä taivaalla ja sanoi kyynelten valuessa:

– Katso, Tapani, tuo on Ensio-sedän tähti.

Tapahtuma jätti lapsen jäljen. Tapani pelkäsi jatkuvasti, että isällekin sattuisi tehtaalla onnettomuus, eikä pelko ollut tuon ajan työoloissa perusteeton. Kerran kone katkaisikin palan isän etusormesta.

Ahti oli kouluttautunut levysepäksi, mutta ei saanut alalta töitä. Hän teki töitä tietyömailla ja myöhemmin Sunilan selluloosatehtaalla Karhulassa, kunnes sai paikan Haminan rakennustyömaalta. Samoihin

aikoihin heräsi kiinnostus politiikkaan. Hän liittyi Suomen kommunistiseen puolueeseen vuonna 1953 ja valittiin samana vuonna Kymin kunnallisvaltuustoon toiseksi suurimmalla äänimäärällä.

Perheelle Ahdin poliittinen aktiivisuus muodostui rasitteeksi. Kun hän tilasi kommunistien äänenkannattajan *Vapaa Sana* -lehden, kylän poliisi Peltola tuli moittimaan asiasta Aarne-pappaa. Pappa nappasi poliisiin syliinsä, kantoi tämän maantielle ja totesi:

– Tästä alkaa siun valta, tällä puolella määrään mie!

1950-luku oli poliittisesti jännittynyttä aikaa. Kommunistien ja sosialidemokraattien välinen vastakkainasettelu repi myös ihmissuhteita. Ahdin poliittinen suuntaus herätti hämmennystä niin kotikylässä kuin naapuripitäjissä, joissa työväestö oli pääosin sosialidemokraattien takana. Suurimman järkytyksen koki kuitenkin hänen äitinsä Impi, kokoomuslainen ja vahvasti isänmaallinen nainen.

Ahdin ainainen poliittinen saarnailu oli rasittavaa kuunneltavaa myös Ailille. Niinä harvoina hetkinä, jolloin mies oli kotona, hän olisi halunnut keskustella muustakin kuin kommunistiaatteen hienouksista.

Myös Tapanista alettiin jo viisivuotiaana muovata poliittista kuunteluoppilasta. Poika oli kuitenkin ylpeä saadessaan kerrankin myön-teistä huomiota isältään ja kuunteli tämän puheita tarkasti.

Kyläläiset eivät arvostelleet Ahtia suoraan, mutta lapset ymmärsivät nopeasti, että kommunistin poika edusti ”väärrä puolta”. Häntä sai surutta piestä. Tapanin kimppuun kävivät usein jopa kymmenen vuotta vanhemmat pojat. Kauppareissuilta hän palasi kotiin kasvot verillä ja vaatteet likaisina. Ainoa puolustaja oli äiti, joka ei kuitenkaan yksin saanut kylän lapsia kuriin.

Jatkuva pilkka ja väkivalta jättivät Tapanin mieleen alitajuisen pelon, mutta samalla hän oppi taistelemaan vastaan, sekä nyrkein että sanoin.

Autoista tuli hänen varhainen intohimonsa. Henkilöautoja näkyi harvoin, mutta Juurikorven tiilitehtaan johtaja Tammiston tummanvihreä Buick teki häneen lähtemättömän vaikutuksen. Tapani heilutti

*Tavastilan kansakoulun viides luokka vuonna 1960.
Tapani on takarivissä toinen vasemmalta. Opettajan nimi
on Markku Hulkko.*

innokkaasti, ja oli silmin nähden ylpeä, kun sai insinööriltä kädenheilautuksen takaisin.

Pappa kengitti seutukunnan hevoset ja isäntiä saapui hevosineen kaukaakin, aina Sippolan perukoilta asti. Tapani pyöri miesten jaloissa, kuunteli heidän juttujaan ja imi itseensä tunnelmaa. Kun hänen laulutaitonsa huomattiin, häntä alettiin laulatella ajankuluksi, ja palkaksi hän sai makeisia tai kolikon.

Laulut olivat osa arkea. Yläkerran pienessä hellahuoneessa Aili ahersi päivät ja lauloi samalla. Kauniilla sopraanollaan hän täytti huoneen opereteilla, kansanlauluilla ja yksinlauluilla. Näin Tapanille tulivat tutuiksi monet operetti-, kansan- ja yksinlaulut jo kauan ennen kouluikää.

RAKASTETUN LAULAJAN TARINA ELÄMÄNKUMPPANIN KIRJOITTAMANA.

Laulaja Tapani Kansa nousi pinnalle 19-vuotiaana kappaleella *Delilah*. Tiivistähtiset kesäkiertueet löivät yleisöennätyksiä ja hitit seurasivat toisiaan. Kansa oli poikkeuksellisen tuottelias ja monipuolinen taiteilija, joka levytti yli 600 kappaletta, joista sanoitti itse noin 80. Viimeisen konserttinsa hän antoi joulukuussa 2019.

Elämäkerta *Tapani Kansa ja minä* jakautuu kahteen osaan. Ensimmäisessä Nina af Enehjelm kertoo objektiivisesti Kansan elämästä vuoteen 1980 asti – toinen osa on omakohtainen, laulajan puolison kertomus. Siihen sisältyvät myös räiskyvä parisuhde sekä miehen vakava sairastuminen.

Tapani Kansa itse oli pitkässä kirjaprojektissa alusta alkaen mukana. Af Enehjelm alkoi jo vuonna 2007 haastatella Kansaa sekä hänen kanssaan eri vuosikymmeninä työskennelleitä muusikoita, työtovereita, sukulaisia ja ystäviä. Maaliskuussa 2025 kuollut Kansa ehti itsekkin kommentoida käsikirjoitusta sekä tehdä tekstiin lisäyksiään ja tarkennuksiaan.

9 789528 509233

KL 99.1
ISBN 978-952-850-923-3

DOCENDO
www.docendo.fi

Kansi: Jussi Jääskeläinen